

Ігор ПАПУША,

*прокурор Південного регіону України
з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері,
державний радник юстиції 3 класу, заслужений юрист України*

СПЕЦИФІКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА У ПОСЯГАННЯХ НА ВІЙСЬКОВЕ МАЙНО

Ключові слова: спеціалізовані прокуратури; військове майно; предмет посягання.

Законодавство багатьох держав визнає особливий характер майна військових формувань. Законом України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» передбачено спеціальне правове регулювання його статусу та обігу, а кримінальним законодавством встановлено спеціальний склад злочину за посягання на таке майно [1; 2].

Значущість ефективної протидії таким посяганням посилюється бойовим призначенням окремого військового майна, що, у свою чергу, обумовлює підривний характер таких діянь як щодо забезпечення обороноздатності держави, так і щодо громадського порядку.

В умовах сьогодення, незважаючи на постійне скорочення військових формувань, проблема

боротьби правоохоронних органів зі злочинними проявами, пов'язаними із заволодінням військово-вим майном, залишається актуальною, насамперед, для спеціалізованих прокуратур з наглядом за додержанням законів у воєнній сфері.

Так, спеціалізованими та їх попередниками – військовими прокурорами упродовж 2005 року в Україні зареєстровано 45 таких злочинів (7,4% від усіх військових злочинів), у 2006 році – 70 злочинів (13,4%), у 2007 – 62 злочини (12,2%), у 2008 – 76 злочинів (16,9%), у 2009 – 89 злочинів (20,1%), у 2010 – 134 злочини (24,3%), у 2011 – 101 злочин (20,5%), у 2012 році до переходу на нову систему обліку, що пов'язано з набранням чинності Кримінальним процесуальним кодексом України, – 37 таких злочинів (13,1%).

Зауважимо, що ліквідація у жовтні 2010 року системи військових судів, які дотримувалися усталеної судової практики, додала спірних питань при вирішенні кримінальних справ про посягання на військове майно. Як наслідок – зниження статистичних показників зареєстрованих злочинів за їх більшої фактичної кількості.

Це явище тісно пов'язане з необхідністю єдиного підходу до визначення структури криміналістичної характеристики злочинів про заволодіння військовим майном.

Поняття та структура криміналістичної характеристики – предмет дослідження багатьох вчених-криміналістів, які, переважно, вважають її невід'ємною складовою методик розслідування окремих злочинів. Незважаючи на різні підходи, науковці дійшли єдиних висновків про те, що криміналістична характеристика злочину являє собою певну систему взаємопов'язаних криміналістично значущих елементів та основним її призначенням є вирішення основних завдань кримінального провадження.

Вчені вважають, що особливості окремих злочинів зумовлюють індивідуальність структури їх криміналістичної характеристики. Наприклад, М.В. Салтевський, дослідивши погляди провідних учених-криміналістів щодо структури криміналістичної характеристики, дійшов висновку, що більшість науковців виокремлюють у ній такі ключові елементи: 1) предмет безпосереднього посягання; 2) спосіб учинення злочину в його широкому розумінні; 3) типова обстановка – «слідова картина» в її широкій інтерпретації; 4) особа злочинця [3, 419].

Досліджуючи систему криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 410

Кримінального кодексу України (КК України), можна зробити висновок, що запропонований цим вченим якісний та кількісний склад криміналістично значущих ознак повністю відповідає особливостям таких злочинів.

Висвітлюючи зміст елементів їх криміналістичної характеристики, необхідно зупинитися на особливостях предмета безпосереднього посягання.

З точки зору криміналістики, предметом злочинного посягання є речі матеріального світу, впливаючи на які, особа посягає на ті або інші суспільні відносини [4, 331].

Відповідно до ст. 410 КК України предметом безпосереднього посягання зазначеного злочину є зброя, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, засоби пересування, військова та спеціальна техніка чи інше військове майно.

Загальне визначення військового майна дає ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» від 21 вересня 1999 року, відповідно до якої військове майно – державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України. Згідно з п. 2 ст. 8 цього Закону його дія поширюється також на інші утворені відповідно до законів України військові формування [1].

Водночас на законодавчому рівні належним чином не вирішено питання належності до іншого військового майна коштів, що належать військовим формуванням.

Лише у підзаконному акті «Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі», затверджене постановою Верховної Ради України від 23 червня 1995 року, визначено, що до військового майна належать, у тому числі, кошти [5].

Така обставина ускладнює прийняття на практиці однозначних рішень щодо кваліфікації дій підозрюваних, а саме – дає підстави кваліфікувати злочинні дії військовослужбовців щодо грошових коштів, які належать військовим формуванням, відповідно до складів кримінальних злочинів, передбачених статтями 190, 191 КК України.

Зокрема, 22 грудня 2011 року вироком Ленінського районного суду міста Кіровограда військово-службовця Л., який протиправно заволодів коштами, що надійшли до військової частини для виплати грошового забезпечення військовослужбовцям, засуджено за ч. 1 ст. 190 КК України [6].

За вчинення аналогічних протиправних дій вироком від 14 червня 2011 року Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська за

частинами 1, 2 ст. 190 КК України засуджено військовослужбовця Ч. [7].

При постановленні зазначених вироків суд виходив з того, що кошти, виділені для забезпечення життєдіяльності військових частин, не належать до військового майна.

Навпаки, вироком Ленінського районного суду м. Кіровограда від 25 жовтня 2011 року за ст. 410 КК України засуджено військовослужбовця Н., яка заволоділа коштами, що надійшли до військової частини для компенсації витрат на відрядження військовослужбовцям. Своє рішення суд мотивував тим, що зазначені кошти є військовим майном.

З тих же підстав вироком Болградського районного суду Одеської області від 22 грудня 2012 року за ст. 410 КК України засуджено підполковника З., який також заволодів коштами військової частини [6].

На нашу думку, обліковані у військових формуваннях кошти повністю відповідають ознакам військового майна як за формою, оскільки є «товаром, що являє собою еквівалентну форму вартості будь-якого майна», так і за правовим змістом, позаяк належать військовим формуванням. За цими критеріями вони є предметом безпосереднього посягання складу злочину, що розглядається.

Правильність саме такого підходу підтверджує ухвала Колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 листопада 2011 року щодо кваліфікації дій військової службової особи одного з військкоматів, яка шляхом обману заволоділа державними коштами, що виплачувались їй у складі грошового забезпечення [8].

Зазначеною ухвалою визнано безпідставною перекваліфікацію Тернопільським міськрайонним судом Тернопільської області дій підсудного зі ст. 410 на ст. 190 КК України, а також рішення апеляційного суду Тернопільської області, яким зазначений вирок суду першої інстанції залишений у силі.

Заслужовують на увагу положення Цивільного кодексу України, згідно з нормами якого до об'єктів цивільних прав відносяться речі, у т.ч. гроші, що, свою чергу, можуть перебувати у державній власності (статті 177, 326) [9].

Такий самий підхід до військового майна демонструє рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «Автосервіс» щодо офіційного тлумачення положень статей 177, 760, 777 Ци-

вільного кодексу України (справа про переважне право наймача на придбання військового майна) від 10 грудня 2009 року №1-46/2009 [10].

Згідно з п. 3.1. зазначеного Рішення у державній власності перебуває майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. Від імені та в інтересах держави право власності здійснюють відповідні органи державної влади.

Таким чином, аналіз законодавства та практики дає підстави стверджувати, що поняття «інше військове майно» як предмет безпосереднього посягання злочину, передбаченого ст. 410 КК України, включає в себе грошові кошти, які надійшли із державного бюджету для забезпечення життєдіяльності військових частин та установ.

Безумовно, специфічним завданням слідчого спеціалізованої прокуратури та його процесуального керівника під час розслідування кримінальних проваджень у зазначених злочинах є остаточне встановлення належності грошових коштів до іншого військового майна, якими незаконно заволоділи військовослужбовці, шляхом допитів свідків, витребування від органів забезпечення відомостей, здійснення тимчасового доступу до документів та їх огляду із залученням спеціалістів, звернення до експертів для проведення судово-економічних експертиз тощо.

Також неможливо пройти повз проблему, що пов'язана з новелами українського законодавства, зокрема розповсюдження статусу військового майна на майно Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, яка не повною мірою відповідає критеріям військового формування, та майна, що використовується в об'єднаній цивільно-військовій системі організації повітряного руху України [11], але це вже стосується питань належного визначення спеціальних суб'єктів, які посягають на військове майно.

Наостанок зазначимо, що категорія криміналістичної характеристики злочину має важливе значення для спеціалізованих прокуратур у формуванні та застосуванні методики розслідування злочинів про заволодіння військовим майном, у структурі якої особливу роль посідає предмет злочинного посягання. Окреслення цього елемента криміналістичної характеристики ускладнене певними недоліками у чинному законодавстві, проте проведене дослідження сприятиме прокурорсько-слідчим працівникам у діяльності щодо визначення єдиного підходу до його встановлення та прийнятті законних та обґрунтованих рішень.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: закон України від 21 вересня 1999 року №1075-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – №48. – ст. 407.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: за ред. к.ю.н. М.І. Мельника, к.ю.н. М.І. Хавронюка. – К.: Каннон, А.С.К., 2001.
3. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): підруч. / М.В. Салтевський. – К.: Кондор, 2008. – 558 с.
4. Шепітько В.Ю. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.Ю. Шепітько. – К.: Ін Юре, 2010. – 496 с.
5. Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі: постанова Верховної Ради України від 23 червня 1995 року №243/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – Ст. 193.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
7. Рішення Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровськ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/16409741>
8. Ухвала Колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 листопада 2011 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/4558621>
9. Рішення Конституційного суду України по справі про переважне право наймача на придбання військового майна: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=85032>
10. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року №435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№40–44. – Ст. 356.
11. Про створення об'єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху України: постанова Кабінету Міністрів України від 19 липня 1999 року №1281: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1281-99-n>

Ігор ПАПУША

**СПЕЦИФИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА
У ПОСЯГАННЯХ НА ВІЙСЬКОВЕ МАЙНО**

Резюме

Стаття присвячена актуальним питанням особливості визначення предмета посягання на військове майно, насамперед – коштів.

Ігорь ПАПУША

**СПЕЦИФИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПРЕДМЕТА В ПОСЯГАТЕЛЬСТВАХ
НА ВОЕННОЕ ИМУЩЕСТВО**

Резюме

Статья посвящена актуальным вопросам особенностей определения предмета посягательства на военное имущество, в первую очередь – денежных средств.

Igor PAPUSHA

**PECULIAR FEATURES OF DETERMINING THE SUBJECT
OF ENCROACHMENT UPON MILITARY PROPERTY**

Summary

The article is devoted to current issues of peculiar features of determining the subject of encroachment upon military property, first of all finances.